

غربالگری فازی و ارزیابی موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران

زکریا محمدی تمری

دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشگاه یاسوج

حمید رستگاری

دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی دانشگاه یاسوج

مریم شریفزاده*

استادیار گروه مدیریت توسعه روستایی، دانشگاه یاسوج

چکیده

توسعه کارآفرینی در ایران بعنوان اجرایی ترین استراتژی برای برون رفت از بحران های اقتصادی و اجتماعی می باشد که این موضوع بویژه در جوامع روستایی نیازمند شناسایی موانع و مشکلات و رفع آنهاست. هدف پژوهش حاضر نیز شناسایی و ارزیابی مهمترین موانع کارآفرینی روستایی در ایران بود. به این منظور با بهره گیری از فرآیند دلفی فازی با بهره گیری از نظرات کارشناسی ۱۰ نفر از خبرگان امر کارآفرینی که بطور هدفمند انتخاب گردیدند، به شناسایی و ارزیابی موانع پرداخته شد. نتایج حاکی از آن بود که از میان پنج گروه اصلی موانع شامل موانع فردی-شخصیتی، نهادی-سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی و آموزشی و زیرساختی، گروه موانع اقتصادی حائز رتبه بیشتری بود. در این گروه موانعی از قبیل عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا و پایین بودن دسترسی به عوامل تولید (با اوزان ۰/۱۳۰) در رتبه اول، پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار و تسهیلات اعتباری و وام های با بهره زیاد مشترکاً (با وزن استاندارد ۰/۱۲۵) در رتبه دوم و عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی و ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه مشترکاً (با اوزان ۰/۱۲۲) در رتبه های سوم قرار گرفتند. در نهایت پیشنهادها و راهکارهایی نیز ارائه گردید.

واژه های کلیدی: غربالگری فازی، موانع کارآفرینی، روستاهای ایران.

---

* نویسنده مسئول مکاتبات، m.sharifzadeh@yu.ac.ir

مقدمه

کارآفرینی موتور محرکه رشد و توسعه اقتصادی در عصر مدرن به شمار می‌رود و در تمامی مباحث توسعه، جایگاه ویژه‌ای یافته است (Gregory, 2019; Williams, 2007). در این میان، توسعه روستایی نیز از مهم‌ترین حیطه‌هایی است که همواره به موضوع کارآفرینی، ایجاد شغل‌های غیرکشاورزی و توانمند ساختن روستاییان توجه ویژه داشته است (یاسوری و همکاران، ۱۳۹۴). زیرا کارآفرینی با خلق فرصت‌های جدید اشتغال و درآمد، نوآوری و ایجاد رفاه، نقش مؤثری در بهبود وضع اقتصادی و معیشتی روستاها دارد (Wennekers & Thurik, 1999)؛ تقدیمی و همکاران، ۱۳۹۵). به علاوه، یکی از راه‌های تجربه شده در جهان نسبت به بازنگری سیاست‌ها، توجه به کارآفرینی است که از آن در متون توسعه به عنوان بازسازماندهی و بازآرایی ساختار اقتصاد روستا نام می‌برند (حیدری‌ساربان، ۱۳۹۱). به این ترتیب مقوله کارآفرینی روستایی در ادبیات توسعه روستایی جایگاه خود را شناخت. این مهم بر ورود و توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی ناظر است. امروزه با وجود چالش‌های زیست محیطی و اثرات آن بر کشاورزی، نیاز رو به رشدی به کارآفرینان روستایی برای ایجاد واحدهای صنعتی با فرصت‌های شغلی فراوان برای اهالی روستاها احساس می‌شود. بر همین اساس صاحب‌نظران و نهادهای توسعه، کارآفرینی روستایی را به عنوان مداخله‌ای راهبردی برای ارتقای توسعه روستایی و تسریع در روند آن می‌دانند (Saxena, 2012; Das, 2014). به علاوه از مهم‌ترین کارکردهای مقوله مذکور در مناطق روستایی می‌توان به جلوگیری از مهاجرت روستایی و ثبات جمعیت اشاره نمود که نقش مهمی در توسعه روستایی دارد (Deller et al., 2019). در مجموع، کارآفرینی روستایی راهکاری نو در راستای توانمندسازی و ظرفیت‌سازی روستاییان و ابزاری مهم در رسیدن به توسعه پایدار روستایی است (Heilig, 2009) و ضرورت پرداختن به مقوله کارآفرینی از آن جهت است که روستاها نیز همچون شهرها، مملو از فرصت‌های جدید و کشف نشده هستند که کشف و بهره‌برداری به موقع از این فرصت‌ها می‌تواند مزایای اقتصادی چشمگیری برای روستاییان به همراه آورد و زمینه برای تحقق اشتغال پایدار و توسعه متوازن آماده شود (طیب‌زاده و لشگرآرا، ۱۳۹۲؛ بیژنی و همکاران، ۱۳۹۴).

در کشور ایران، مسئله توسعه روستایی برای دولت و نهادهای ذریب اهمیت ویژه‌ای دارد و در برنامه‌های توسعه نیز بر این مقوله تأکید شده است.

در ماده ۱۹۴ قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه کشور آمده است که دولت مکلف است به منظور بهبود وضعیت روستاها و ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستاییان و کشاورزان و کاهش نابرابری‌های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری، از کارآفرینی روستایی حمایت نماید و سعی نماید از طریق ارائه مشوق‌های مالی و اعتباری به ساماندهی و استقرار فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی کوچک و متوسط تولیدی و خدماتی در مناطق روستایی کمک نماید. اینجاست که کارآفرینی به طور اعم و کارآفرینی روستایی به طور اخص به عنوان یک عامل بهبوددهنده وضعیت فعلی مطرح می‌شود (کریمی، ۱۳۹۳). در مقابل به استناد از گزارش بانک جهانی از موقعیت کارآفرینی در منطقه خاورمیانه، کارآفرینی در این منطقه با مشکلات بسیاری از جمله موانع ارتباطاتی، تأمین انرژی، سیستم حمل و نقل، دسترسی به محل مناسب کسب و کار، نرخ‌های مالیاتی، سیستم دریافت مالیات، فساد اداری، فعالیت‌های مخرب محیط رقابتی، سیستم قانونی، هزینه بالای سرمایه‌گذاری، قوانین تجاری، عدم دسترسی به منابع مالی، مهارت پایین نیروی کار، عدم قطعیت سیاست‌ها و قوانین نامناسب کار مواجه است (انصاری و نبی‌پور حقیقی، ۱۳۸۹). لذا وجود نوعی تضاد و دوگانگی در بحث توسعه کارآفرینی نواحی روستایی و وجود موانع و مشکلات کارآفرینی در این مناطق، توسعه کارآفرینی را زیر سوال می‌برد. ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای خاورمیانه، از این قاعده مستثنی نیست و در کنار این موانع و مشکلات از سویی، بی‌توجهی و حمایت ناچیز از کارآفرینی و کارآفرینان بویژه در بخش روستایی سبب بروز مسائل و مشکلات متعددی در مناطق روستایی گردیده است (احسانی‌فر و همکاران، ۱۳۹۵).

با توجه به آنچه که پیرامون اهمیت مقوله کارآفرینی روستایی ذکر شد، شناسایی موانع و مشکلات کارآفرینی نواحی روستایی در ایران و ارائه راهکارهایی به منظور مقابله با این مشکلات می‌تواند راه‌گشا باشد. لذا با توجه به موارد مذکور، مسئله‌ای که پژوهش حاضر به دنبال آن خواهد بود پاسخ به این پرسش

- نیرویی که سایر منابع را برای پاسخگویی به یک تقاضای بی- پاسخ بازار بسیج می‌کند.

- توانایی خلق و ایجاد چیزی را از هیچ دارد.

- فرایند خلق ارزش به وسیله امتزاج مجموعه واحدی از منابع در راستای بهره‌گیری از یک فرصت.

سائر^۲ در ۱۹۹۶ با در نظر گرفتن کارآفرینی به عنوان الگوی توسعه اقتصادی، توسعه کارآفرینی روستایی را فرآیند تشویق کشاورزان کارآفرین، کمک مدیریتی و فنی به کارآفرینان روستایی، حمل و نقل روستایی، خدمات ارتباطی و اطلاعاتی روستایی و مدیریت منابع طبیعی تعریف می‌کند (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۳).

آنچه در مجموع می‌توان برای تعریف مقوله کارآفرینی روستایی بکار برد عبارتست از بکارگیری نوآورانه منابع و امکانات روستا در راستای شکار فرصت‌های کسب و کار (Robert & Sternberg, 2004).

به منظور شناسایی مجموعه‌ای از موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران، به برخی از پژوهش‌های داخلی در قالب جدول ۱ پرداخته می‌شود. با توجه به مطالعات صورت گرفته توسط محققانی نظیر احسانی‌فر و همکاران (۱۳۹۵)، ایزدی و همکاران (۱۳۹۵)، قمبرعلی و رستمی (۱۳۹۴)، مؤمنی هلالی و مؤذن (۱۳۹۴)، قادرمرزی و همکاران (۱۳۹۴)، نجفی و صفا (۱۳۹۳)، علیخانی دادوکلائی (۱۳۹۳)، قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۳)، کیاکجوری و همکاران (۱۳۹۱)، حیدری‌ساربان (۱۳۹۱)، شریفی و عادل (۱۳۸۹)، میرغفوری و همکاران (۱۳۸۸)، زالی و رضوی (۱۳۸۷)، پیرامون موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی، چنین برمی‌آید که موانع بررسی شده توسط آنان را می‌توان در ۵ گروه فردی شخصیتی، نهادی-سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی و آموزشی و مانع زیرساختی دسته‌بندی نمود که بالطبع هر گروه شامل موانعی خواهد بود. به عبارت بهتر از ۱۱۱ مانع ذکر شده در جدول ۱، موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی در ایران با عنایت به مطالعات محققان ذکر شده، در ۵ گروه فردی - شخصیتی با ۳۰ مانع، نهادی سیاسی با ۱۴ مانع، اقتصادی با ۲۵ مانع، فرهنگی اجتماعی و آموزشی با ۲۷ مانع و زیرساختی با ۱۵ مانع دسته‌بندی می‌گردند. به منظور غربالگری مهمترین موانع

اساسی است که: مهمترین موانع و مشکلات کارآفرینی در نواحی روستایی ایران کدامند؟

واژه کارآفرین را اولین بار در اوایل سده شانزدهم میلادی برای کسانی به کار بردند که در مأموریت نظامی بودند. از حدود سال ۱۷۰۰ میلادی به بعد درباره پیمانکاران دولت که دست اندرکار امور عمرانی بودند، از لفظ کارآفرین زیاد استفاده شده است. اقتصاددانان و همه مکاتب اقتصادی نیز توجه خود به این مقوله را از قرن شانزدهم میلادی متمرکز نموده‌اند. شومپیتر^۱ با ارائه نظریه توسعه اقتصادی خود در سال ۱۹۳۴ که همزمان با دوران رکود بزرگ اقتصادی بود، موجب شد تا نظر او در خصوص نقش محوری کارآفرینان در ایجاد سود، مورد توجه قرار گیرد و به همین دلیل وی را پدر علم کارآفرینی لقب دادند (باقری و نمازیان، ۱۳۹۱). علی‌رغم اینکه در کشورهای پیشرفته دنیا از اواخر دهه ۱۹۷۰ به بعد به موضوع کارآفرینی توجه جدی شده و حتی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه هم از اواخر دهه ۱۹۸۰ این موضوع را مورد توجه قرار داده‌اند، در کشور ما تا شروع اجرای برنامه سوم توسعه، توجه چندانی به کارآفرینی نشده بود. حتی در محافل علمی و دانشگاهی نیز به جز موارد بسیار نادر، فعالیتی در این زمینه صورت نگرفته بود. مشکل بیکاری و پیش‌بینی حادث‌تر شدن آن در دهه ۱۳۸۰ موجب شد که در زمان تدوین برنامه سوم توسعه، موضوع توسعه‌ی کارآفرینی مورد توجه قرار گیرد. در برنامه اخیر، توسعه کارآفرینی در سطح وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی، صنایع و معادن و فلزات و همچنین مؤسسه جهاد دانشگاهی به دلیل ارتباط با فعالیت‌های آنها، مطرح شده است (رحیمی و سربلند، ۱۳۹۲).

فزون بر آن در حوزه کارآفرینی روستایی نیز هم در بعد نظری و هم در عمل اهمال فراوانی صورت پذیرفته، به طوری که نبود تعریف جامع کارآفرینی روستایی در رأس این مهم در سطح دنیا و ایران است.

Peterin (1994) کارآفرینی روستایی را مجموع سه گزاره ذیل تعریف می‌نماید:

² Sater

¹ Schumpeter

در هر گروه از روش دلفی فازی استفاده خواهد شد که در بخش روش‌شناسی به آن پرداخته می‌شود.

- شناسایی مهم‌ترین موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران از نگاه کارشناسان؛
- رتبه‌بندی و ارزیابی مهم‌ترین موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران از نگاه کارشناسان.

اهداف تحقیق

هدف کلی مقاله بررسی موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی ایران می‌باشد که در این راستا اهداف اختصاصی زیر دنبال می‌شود؛

جدول ۱. موانع کارآفرینی روستایی

گروه	مانع
فردی - شخصیتی	پایین بودن دانش، اطلاعات، مهارت و توانایی‌های روستاییان، سطح سواد پایین روستاییان، فقدان روحیه کارآفرینی، فقدان روحیه نوآوری، ریسک‌گریز و محافظه‌کار بودن صاحب کسب و کار، عدم پشتکار و فعالیت محدود صاحب کسب و کار، فقدان انگیزه کافی پیشرفت، عدم اعتماد به نفس و خودباوری، عدم استقلال طلبی و خلاقیت، کمبود نیاز به موفقیت، شناسایی نکردن فرصت‌ها، عدم کنترل درونی، عدم کمال‌طلبی، عدم انتقال تجارب شخصی روستاییان در زمینه کارآفرینی، عدم آمادگی جهت پذیرش دیدگاه‌های مروجان، عدم تمایل جهت شرکت در کلاس‌های کارآفرینی، پایین بودن علاقه‌مندی جهت ایجاد کار جدید، عدم آشنایی با کامپیوتر و اینترنت، فقدان انجام فعالیت‌های اقتصادی در نوجوانی و جوانی، پایین بودن علاقه‌مندی جهت بکارگیری فناوری‌های نوین، پایین بودن خلاقیت شخصی جهت انجام کارهای اقتصادی، پایین بودن تجربه کاری در واحدهای تولیدی، نبود ایده کارآفرینی، پایین بودن اعتماد جهت انجام کار گروهی، عدم استقبال از ایده‌های نوین شغلی، پایین بودن میزان مسئولیت‌پذیری، عدم درک و آگاهی از محیط کسب و کار و عوامل محیطی حاکم بر آن، بی‌تجربگی در برنامه‌ریزی اقتصادی، فقدان دانش کافی در مهارت‌های مدیریتی، فقدان دانش راجع به قوانین و مقررات حقوق، کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده
نهادی - سیاسی	عدم همکاری دهیاری‌ها با روستاییان، فقدان سازمان حمایت‌کننده مالی، آموزشی و کارآفرینی روستایی، تغییر قوانین و فقدان شفافیت، عدم همکاری با جهاد و سازمان‌های مربوطه، مقررات دست و پاگیر اخذ وام‌های بانکی، قوانین دست و پاگیر صادرات محصولات، عدم وجود امنیت برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، عدم هماهنگی لازم بین ادارات و سازمان‌های ذیربط در امر صادرات محصولات، بی‌ثباتی در سیاست‌های دولت، نامناسب بودن سیاست‌های ارزی دولت، ضعف نظام بیمه‌ای، محدودیت‌های قوانین کار، نظام مالیاتی غیرحمایتی، روبه‌ها و هزینه‌های زیاد ثبت کسب و کار روستایی
اقتصادی	دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی، تسهیلات اعتباری و وام‌های با بهره زیاد، محدودیت در دسترسی به اعتبارات و خدمات حمایتی به علت عدم اعتماد موسسات اقتصادی، عدم اعتماد سرمایه‌گذاران، عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، دشواری تأمین مواد اولیه، عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا، پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار، نبود فرصت‌های کاری مناسب در روستا، نبود اعتبارات مالی مناسب از نظر نرخ سود، پایین بودن دسترسی به خدمات فنی مناسب، بالا بودن میزان فقر روستایی، پایین بودن بکارگیری مکانیزاسیون در فرآیند تولید محصول، پایین بودن میزان دسترسی به نهاده‌های تولیدی، پایین بودن سودآوری فعالیت‌های اقتصادی در روستا، انتقال سرمایه مالی توسط روستاییان به شهر، پایین بودن دسترسی به عوامل تولید، عدم دریافت به موقع تسهیلات، نوسان زیاد قیمت محصولات، بالا بودن تعرفه‌های حمل و نقل، قیمت‌های بالای تجهیزات کشاورزی، فقدان تضمین و اعتبار برای استقرار، خرید ارزان محصولات، ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه، عدم وجود طرحی برای شروع کسب و کار
فرهنگی - اجتماعی و آموزشی	رسوب نگرش‌های تاریخی و فرهنگی، گرایش به کار فردی، وضعیت نامناسب کارآفرینی در جامعه، عدم ساخت فرهنگ کارآفرینی، نبود خانواده حامی و پشتیبان، نظر منفی به کارآفرینی، ارزش کم نوآوری در جامعه، ساختار سنی سالمند در روستا، مهاجرت جوانان روستایی به شهرها، پایین بودن میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا جهت ایجاد بسترهای کارآفرینی، پایین بودن حضور مروجان جهت آموزش در زمینه کارآفرینی، پایین بودن وجود تشکل‌ها و اتحادیه‌ها در حوزه‌های مختلف کسب و کار، پایین بودن همکاری میان شورای اسلامی با مردم روستا، فرهنگ دلالی و واسطه‌گری، رابطه‌مداری در توزیع نهاده‌ها و اعتبارات، نبود فرهنگ کارگروهی و تیمی، نبود درک مفهوم کارآفرینی روستایی، فقدان پذیرش کارآفرینان روستایی در جامعه، فقدان دانش و آگاهی از شیوه‌های تأمین مالی، عدم وجود خدمات مشاوره‌ای مناسب، عدم وجود

برنامه های آموزشی - ترویجی در مورد نحوه صادرات، عدم اطلاع کافی در مورد چگونگی صادرات محصولات، فقدان اطلاعات کافی از بازارهای داخلی، نبود آموزش های مهارت های کارآفرینانه، اطلاع ضعیف از طرح های حمایتی در نقاط روستایی، اطلاع ضعیف در مورد نحوه و مراحل گرفتن وام و تسهیلات، فقدان اعتماد اجتماعی

زیرساختی عدم وجود تعاونی ها و تشکل ها، عدم وجود سردخانه برای نگهداری محصولات تولیدی، ضعف در سیستم حمل و نقل، عدم وجود مراکز تحقیقاتی مناسب، نبود زیرساخت های عمومی مناسب در روستا، نبود زیرساخت های نوین، وقوع مداوم سوانح طبیعی مانند سیل و زلزله و خشکسالی در روستا، نبود زیرساخت های فیزیکی مناسب در روستا، عدم دسترسی به نهاده های تخصصی، عدم وجود بعضی از تجهیزات تخصصی، نبود دسترسی به موقع به سوخت، انجام ندادن پژوهش های کاربردی در زمینه توسعه کارآفرینی، فقدان سیستم اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات، موقعیت بد جغرافیایی روستا، وضعیت اقلیم نامناسب روستا

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع پژوهش کاربردی است و بر اساس نحوه گردآوری داده ها از نوع توصیفی-کیفی است و از رویکرد دلفی جهت شناسایی و کشف مهم ترین موانع از موانع موجود کارآفرینی روستایی بهره می گیرد.

جامعه آماری پژوهش حاضر را اساتید فن در عرصه کارآفرینی تشکیل می دهند که ۱۰ نفر آنها که در بحث کارآفرینی روستایی صاحب نظر بودند بصورت هدفمند به عنوان نمونه های آماری انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در پژوهش، پرسشنامه ای در قالب چک لیستی از موانع و مشکلات کارآفرینی روستایی بوده که برای گردآوری داده ها از مصاحبه حضوری بهره گیری شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها نیز از تکنیک غربالگری فازی^۱ با روش دلفی فازی تحت نرم افزار Excel بهره گیری شد.

تکنیک دلفی همواره براساس دیدگاه پاسخ دهندگان صورت می گیرد. در این تکنیک برای سنجش دیدگاه از عبارات کلامی استفاده می شود. عبارات کلامی در انعکاس کامل مکنونات ذهنی پاسخ دهنده محدودیت هایی دارد. اگر برای کمی کردن دیدگاه هر دو فرد از یک عدد قطعی استفاده شود، نتایج دارای اریب خواهد شد. بنابراین با توسعه طیف فازی مناسب می توان بر این مشکل غلبه کرد. همچنین در استفاده از روش دلفی همواره ۲ ویژگی پیش بینی و غربالگری مطرح می باشد که بکارگیری غربالگری در یک راند قابل انجام است اما برای پیش بینی باید چندین راند ادامه پیدا کند تا توافق حاصل شود (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۳) لذا، بنا بر هدف پژوهش از غربالگری استفاده می گردد.

الگوریتم اجرای شیوه دلفی فازی شامل گام های زیر است که هر یک به تفصیل توضیح داده می شوند (حبیبی و همکاران، ۱۳۹۳):

- شناسایی طیف مناسب برای فازی سازی عبارات کلامی
- تجمیع فازی مقادیر فازی شده
- فازی زدایی مقادیر
- انتخاب شدت آستانه و غربال معیارها

گام اول: شناسایی طیف مناسب برای فازی سازی عبارات کلامی

در اجرای شیوه دلفی فازی برای غربالگر، اولین گام انتخاب طیف فازی مناسب برای فازی سازی عبارات کلامی پاسخ دهندگان است. بیشترین اعداد فازی مورد استفاده، اعداد فازی مثلثی و دوزنقه ای هستند. یک عدد فازی مثلثی مانند A عددی با تابع عضویت تکه ای خطی μ_A که به صورت رابطه زیر تعریف می شود:

$$(x) = \begin{cases} (x - a^l)/(a^m - a^l), & a^l \leq x < a^m \\ 1, & x = a^m \\ (a^r - x)/(a^r - a^m), & a^m < x \leq a^r \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases}$$

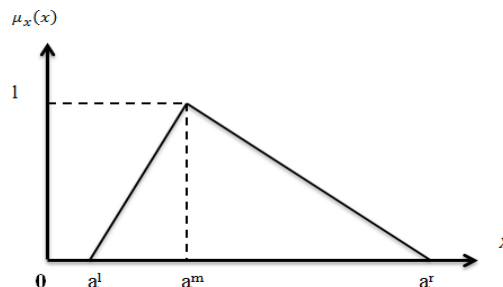
که می تواند به صورت عدد فازی مثلثی (a^l, a^m, a^r) نشان داده شود. نگاره ۱، این تابع عضویت را نمایش می دهد.

¹ Fuzzy screening

گام سوم: فازی زدایی مقادیر

پس از تجمیع دیدگاه خبرگان، در گام سوم بایستی بر روی مقادیر به دست آمده فازی زدایی یا دفازی کردن صورت پذیرد. روش‌های گوناگونی برای این کار وجود دارد که عبارتند از: روش میانگین، روش مرکز ناحیه و روش برش α ، که در این قسمت از روش میانگین طبق رابطه زیر بهره‌گیری شد.

$$\frac{i + m + u}{3}$$

نمونه ۱- نمایش عدد فازی مثلثی

گام چهارم: انتخاب شدت آستانه و غربال شاخص‌ها

در این گام جهت غربال آستانه تحمل ۰/۷ در نظر گرفته شد. اگر مقدار قطعی حاصل شده از فازی زدایی دیدگاه تجمیع شده خبرگان، بزرگ‌تر از آستانه تحمل باشد شاخص (مانع) مورد نظر تأیید شده، در غیر این صورت شاخص مورد نظر حذف می‌شود. به این ترتیب می‌توان موانع مورد نیاز را در قالب موانع مهم‌تر استخراج کرد.

در این پژوهش برای بیان اهمیت شاخص‌ها از طیف فازی مثلثی با مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت مانند جدول ۲ استفاده می‌گردد.

جدول ۲. اعداد فازی مثلثی معادل طیف ۵ درجه‌ای

خیلی مهم	مهم	متوسط	کم‌اهمیت	خیلی کم-اهمیت
(۱, ۱)	(۱, ۰/۷۵)	(۰/۵, ۰/۷۵)	(۰/۲۵, ۰/۵)	(۰, ۰/۲۵)
(۰/۷۵)	(۰/۵)	(۰/۲۵)	(۰)	(۰)

منبع: حبیبی و همکاران، ۱۳۹۳

گام دوم: تجمیع فازی مقادیر فازی شده

گام دوم در اجرای شیوه دلفی تجمیع دیدگاه خبرگان است که برای انجام آن راه‌های متفاوتی چون میانگین حسابی ساده، میانگین هندسی، میانگین فازی و غیره پیشنهاد شده است که در پژوهش حاضر از روش میانگین فازی استفاده شد. لذا اگر دیدگاه هر کارشناس به صورت عدد فازی مثلثی (l, m, u) نمایش داده شود آنگاه میانگین n عدد فازی مثلثی از طریق رابطه زیر بدست می‌آید.

$$F_{ave} = \left(\frac{\sum i}{n}, \frac{\sum m}{n}, \frac{\sum u}{n} \right)$$

یافته‌ها

یافته‌های مربوط به بخش غربالگری موانع

بعد از گردآوری مجموعه‌ای از موانع کارآفرینی روستایی در ایران، ریسک‌ها در قالب چک‌لیستی با طیف فازی، طراحی شده و در اختیار کارشناسان قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا در قالب طیف به هر یک از موانع امتیاز کلامی دهند. بعد از امتیازدهی کلامی، عبارات به معادل امتیاز فازی مثلثی خود تبدیل شدند. جدول ۳ خلاصه نظرات فازی گردآوری شده از کارشناسان در مورد موانع کارآفرینی روستایی در ایران را نشان می‌دهد.

جدول ۳. خلاصه نظرات فازی گردآوری شده از کارشناسان در مورد موانع کارآفرینی روستایی در ایران

کارشناس موانع	کارشناس ۱	کارشناس ۲	...	کارشناس ۱۰
A1	(۰/۲۵, ۰/۵, ۰/۷۵)	(۰/۲۵, ۰/۵, ۰/۷۵)	...	(۰/۵, ۰/۷۵, ۱)
A2	(۰/۲۵, ۰/۵, ۰/۷۵)	(۰/۷۵, ۱, ۱)	...	(۰/۷۵, ۱, ۱)
...	...	...	...	...

(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	A30	
(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	...	...	(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	B1	
(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	...	...	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	B2	نهادی-سیاسی
...	...	...	...	...	...	
(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	...	...	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	B15	
(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	C1	
(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	...	...	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	C2	اقتصادی
...	...	...	...	...	...	
(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	...	...	(۰ ، ۰/۲۵ ، ۰/۵)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	C25	
(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	D1	فرهنگی-اجتماعی
(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	D2	و آموزشی
...	...	...	...	...	...	
(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	D27	
(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	E1	زیرساختی
(۰/۷۵ ، ۱ ، ۱)	...	...	(۰ ، ۰/۲۵ ، ۰/۵)	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	E2	
...	...	...	...	...	...	
(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	...	...	(۰/۵ ، ۰/۷۵ ، ۱)	(۰/۲۵ ، ۰/۵ ، ۰/۷۵)	E15	

منبع: یافته‌ها

مراحل روش دلفی فازی بود که یافته‌های مذکور را می‌توان در قالب جدول ۴ ارائه نمود.

بعد از گردآوری نظرات کارشناسان و تبدیل آنها به اعداد فازی، به منظور رسیدن به نتیجه، نیاز به تجمیع مقادیر (نظرات) فازی شده، فازی‌زدایی مقادیر (مقادیر قطعی) و رسیدن به نتیجه نهایی با مقایسه مقادیر و مقدار شدت آستانه (≥۰/۷) طبق

جدول ۴. یافته‌های مربوط به دلفی فازی

نتیجه	مقدار قطعی	میانگین فازی نظرات	ممانع	نتیجه	مقدار قطعی	میانگین فازی نظرات	ممانع	گروه
رد	۰/۶۳۳	(۰/۴۸ ، ۰/۵۳ ، ۰/۸۶)	A16	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳ ، ۰/۷۲ ، ۰/۹۰)	A1	فردی-شخصیتی
رد	۰/۶۱۶	(۰/۴۵ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۱)	A17	رد	۰/۶۳	(۰/۴۱ ، ۰/۶۳ ، ۰/۸۵)	A2	
رد	۰/۶۱	(۰/۴۲ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۳)	A18	رد	۰/۵۱۰	(۰/۰ ، ۰/۳۲/۵۶ ، ۰/۷۳)	A3	
رد	۰/۶۱	(۰/۴۲ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۳)	A19	قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷ ، ۰/۷۱ ، ۰/۹۳)	A4	
رد	۰/۶۰۶	(۰/۴۱ ، ۰/۵۶ ، ۰/۸۵)	A20	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۶)	A5	
رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶ ، ۰/۵۶ ، ۰/۸۹)	A21	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۶)	A6	
قبول	۰/۷۲۶	(۰/۴۹ ، ۰/۷۵ ، ۰/۹۴)	A22	رد	۰/۶۱۶	(۰/۴۵ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۱)	A7	
قبول	۰/۷۴۳	(۰/۰ ، ۰/۵۹/۷۰ ، ۰/۹۴)	A23	قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷ ، ۰/۷۱ ، ۰/۹۳)	A8	
رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۶)	A24	رد	۰/۶۳۰	(۰/۴۱ ، ۰/۶۳ ، ۰/۸۵)	A9	
رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶ ، ۰/۵۹ ، ۰/۸۶)	A25	قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷ ، ۰/۷۱ ، ۰/۹۳)	A10	
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷ ، ۰/۷۱ ، ۰/۹۳)	A26	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳ ، ۰/۷۲ ، ۰/۹۰)	A11	

رد	۰/۶۳	(۰/۴۱، ۰/۶۳، ۰/۸۵)	A27	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	A12	
قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	A28	قبول	۰/۷۳۳	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۴)	A13	
رد	۰/۶۰۶	(۰/۴۱، ۰/۵۶، ۰/۸۵)	A29	رد	۰/۶۱۶	(۰/۳۹، ۰/۵۷، ۰/۸۹)	A14	
قبول	۰/۷۶۶	(۰/۵۷، ۰/۷۸/۹۵)	A30	رد	۰/۶۱۶	(۰/۴۵، ۰/۵۹، ۰/۸۱)	A15	
رد	۰/۶۰۶	(۰/۴۲، ۰/۵۳، ۰/۸۷)	B8	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	B1	نهادی-سیاسی
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	B9	قبول	۰/۷۶۰	(۰/۵۹، ۰/۷۶، ۰/۹۳)	B2	
رد	۰/۵۶۰	(۰/۳۷، ۰/۴۹، ۰/۸۲)	B10	رد	۰/۵۴۳	(۰/۰، ۰/۲۹/۶۱، ۰/۷۳)	B3	
قبول	۰/۷۲۰	(۰/۴۶، ۰/۷۵، ۰/۹۵)	B11	قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	B4	
قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	B12	رد	۰/۵۹۳	(۰/۳۲، ۰/۵۸، ۰/۸۸)	B5	
رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	B13	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	B6	
رد	۰/۵۹۰	(۰/۴۲، ۰/۵۵، ۰/۸)	B14	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	B7	
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	C14	قبول	۰/۷۶۰	(۰/۵۹، ۰/۷۶، ۰/۹۳)	C1	
رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	C15	قبول	۰/۷۳۰	(۰/۴۷، ۰/۷۹، ۰/۹۳)	C2	اقتصادی
رد	۰/۶۷۳	(۰/۳۶، ۰/۷۵، ۰/۹۱)	C16	رد	۰/۵۳۶	(۰/۰، ۰/۲۹/۵۹، ۰/۷۳)	C3	
قبول	۰/۷۶۰	(۰/۵۹، ۰/۷۶، ۰/۹۳)	C17	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	C4	
رد	۰/۶۱۶	(۰/۴۵، ۰/۵۹، ۰/۸۱)	C18	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	C5	
رد	۰/۶۵۳	(۰/۰، ۰/۴۴/۶۳، ۰/۸۹)	C19	رد	۰/۶۰۰	(۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۸۲)	C6	
رد	۰/۶۴۳	(۰/۴۲، ۰/۶۹، ۰/۸۲)	C20	قبول	۰/۷۷۳	(۰/۵۸، ۰/۷۹، ۰/۹۵)	C7	
رد	۰/۵۹۳	(۰/۰، ۰/۳۵/۵۹، ۰/۸۴)	C21	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۴۷، ۰/۷۵، ۰/۹۳)	C8	
رد	۰/۵۹۳	(۰/۰، ۰/۳۵/۵۹، ۰/۸۴)	C22	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	C9	
رد	۰/۶۵۰	(۰/۴۲، ۰/۶۶، ۰/۸۷)	C23	رد	۰/۶۰۰	(۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۸۲)	C10	
قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	C24	رد	۰/۶۰۳	(۰/۴۲، ۰/۵۳، ۰/۸۶)	C11	
رد	۰/۵۹۶	(۰/۳۶، ۰/۵۸، ۰/۸۵)	C25	رد	۰/۶۵۰	(۰/۵، ۰/۶۵، ۰/۸۰)	C12	
				رد	۰/۵۹۳	(۰/۰، ۰/۳۵/۵۹، ۰/۸۴)	C13	
رد	۰/۶۵۳	(۰/۰، ۰/۴۴/۶۳، ۰/۸۹)	D15	قبول	۰/۷۲۳	(۰/۴۷، ۰/۷۵، ۰/۹۵)	D1	
رد	۰/۵۹۴	(۰/۰، ۰/۳۵/۵۹، ۰/۸۴)	D16	رد	۰/۶۱۶	(۰/۴۵، ۰/۵۹، ۰/۸۱)	D2	فرهنگی - اجتماعی و آموزشی
رد	۰/۶۷۰	(۰/۳۶، ۰/۷۵، ۰/۹۱)	D17	رد	۰/۶۱	(۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۸۲)	D3	
رد	۰/۶۰۰	(۰/۳۶، ۰/۵۸، ۰/۸۵)	D18	رد	۰/۶۰۰	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	D4	
قبول	۰/۷۲۰	(۰/۴۷، ۰/۷۶، ۰/۹۳)	D19	رد	۰/۵۹۳	(۰/۳۷، ۰/۵۳، ۰/۸۸)	D5	
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	D20	رد	۰/۶۸۳	(۰/۳۹، ۰/۷۵، ۰/۹۱)	D6	
رد	۰/۶۴۳	(۰/۴۲، ۰/۶۹، ۰/۸۲)	D21	رد	۰/۶۳۰	(۰/۴۱، ۰/۶۳، ۰/۸۵)	D7	
رد	۰/۶۳۳	(۰/۴۴، ۰/۶۲، ۰/۸۴)	D22	رد	۰/۶۴۳	(۰/۴۲، ۰/۶۹، ۰/۸۲)	D8	
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	D23	قبول	۰/۷۶۰	(۰/۵۹، ۰/۷۶، ۰/۹۳)	D9	
قبول	۰/۷۴۳	(۰/۰، ۰/۵۹/۷۰، ۰/۹۴)	D24	قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳، ۰/۷۲، ۰/۹۰)	D10	
رد	۰/۶۵۰	(۰/۴۲، ۰/۶۶، ۰/۸۷)	D25	قبول	۰/۷۳۶	(۰/۵۱، ۰/۷۵، ۰/۹۵)	D11	
رد	۰/۶۸۳	(۰/۳۹، ۰/۷۵، ۰/۹۱)	D26	رد	۰/۶۹۰	(۰/۵، ۰/۷۵، ۰/۹۳)	D12	
قبول	۰/۷۴۳	(۰/۰، ۰/۵۹/۷۰، ۰/۹۴)	D27	رد	۰/۵۹۳	(۰/۰، ۰/۳۵/۵۹، ۰/۸۴)	D13	
				رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	D14	
قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	E9	قبول	۰/۷۱۳	(۰/۴۷، ۰/۷۴، ۰/۹۳)	E1	
رد	۰/۶۱۳	(۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۸۲)	E10	رد	۰/۶۸۳	(۰/۴۷، ۰/۶۵، ۰/۹۳)	E2	زیرساختی
رد	۰/۵۹۶	(۰/۰، ۰/۳۶/۵۶، ۰/۸۷)	E11	قبول	۰/۷۰۳	(۰/۴۷، ۰/۷۱، ۰/۹۳)	E3	
رد	۰/۶۵۳	(۰/۰، ۰/۴۴/۶۳، ۰/۸۹)	E12	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶، ۰/۵۹، ۰/۸۶)	E4	

قبول	۰/۷۱۶	(۰/۵۳،۰/۷۲،۰/۹۰)	E13	قبول	۰/۷۶۰	(۰/۵۹،۰/۷۶،۰/۹۳)	E5
قبول	۰/۷۲۳	(۰/۰،۴۶/۷۸،۰/۹۳)	E14	رد	۰/۶۰۳	(۰/۳۶،۰/۵۹،۰/۸۶)	E6
قبول	۰/۷۲۶	(۰/۴۷،۰/۷۷،۰/۹۴)	E15	رد	۰/۶۳۰	(۰/۴۱،۰/۶۳،۰/۸۵)	E7
				رد	۰/۵۲۳	(۰/۰،۲۹/۵۵،۰/۷۳)	E8

و آگاهی از شیوه های تامین مالی، عدم وجود خدمات مشاوره ای مناسب، فقدان اطلاعات کافی از بازارهای داخلی، نبود آموزش های مهارت های کارآفرینانه، فقدان اعتماد اجتماعی به عنوان مهمترین موانع فرهنگی-اجتماعی و آموزشی کارآفرینی روستایی معرفی می گردند. در نهایت موانع عدم وجود تعاونی ها و تشکلهای، ضعف در سیستم حمل و نقل، نبود زیرساخت های عمومی مناسب در روستا، عدم دسترسی به نهادهای تخصصی، فقدان سیستم اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات، موقعیت بد جغرافیایی روستا و شرایط نامناسب اقلیم روستا به عنوان مهمترین موانع زیرساختی کارآفرینی روستایی در ایران معرفی می گردند.

یافته های مربوط به ارزیابی موانع شناسایی شده

در ادامه با استاندارد سازی اوزان قطعی شده موانع در مرحله قبل، در بازه صفر تا یک می توان به یک رتبه بندی از گروهها دست یافت. جدول ۵ اوزان استاندارد شده مربوط به موانع در هر مانع اصلی را نشان می دهد. همانگونه که از این اوزان برمی آید، در مانع فردی شخصیتی، مانع کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده با وزن ۰/۰۸۸۴ در رتبه اول قرار گرفته است. همچنین مانع نبود ایده کارآفرینی و عدم کنترل درونی به ترتیب با اوزان ۰/۰۸۵۸ و ۰/۰۸۴۶ در رتبه های دوم و سوم قرار گرفتند. همچنین در موانع نهادی-سیاسی، مانع عدم همکاری با سازمان جهاد کشاورزی و سازمانها و اداره های مربوطه با وزن استاندارد ۰/۱۷۶، ضعف نظام بیمه ای با وزن ۰/۱۶۶ و فقدان سازمان حمایت کننده مالی، آموزشی و کارآفرینی روستایی و محدودیت های قوانین کار مشترکاً با وزن ۰/۱۶۵ در رتبه های اول تا سوم قرار گرفتند. در موانع اقتصادی عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا و پایین بودن دسترسی به عوامل تولید با اوزان ۰/۱۳۰ در رتبه اول و پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار و تسهیلات اعتباری و وام های با بهره زیاد

همانگونه که از جدول ۴ بر می آید، از میان مجموعه موانع فردی-شخصیتی کارآفرینی روستایی در ایران، موانعی از قبیل پایین بودن دانش، اطلاعات، مهارت و توانایی های روستاییان، فقدان روحیه نوآوری، عدم اعتماد به نفس و خود باوری، کمبود نیاز به موفقیت، شناسایی نکردن فرصت ها، عدم کنترل درونی، عدم انتقال تجارب شخصی روستاییان در زمینه کارآفرینی، نبود ایده کارآفرینی، پایین بودن اعتماد جهت انجام کار گروهی، عدم درک و آگاهی از محیط کسب و کار و عوامل محیطی حاکم بر آن، فقدان دانش کافی در مهارت های مدیریتی و کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده به عنوان مهمترین موانع از دیدگاه کارشناسان امر می باشند. همچنین از میان مجموعه موانع نهادی-سیاسی کارآفرینی روستایی در ایران، موانع عدم همکاری با سازمان جهاد کشاورزی و سازمان های مربوطه، نبود امنیت برای سرمایه گذاری در بخش کشاورزی، فقدان سازمان حمایت کننده مالی، آموزشی و کارآفرینی روستایی، بی ثباتی در سیاست های حامی بخش کشاورزی، ضعف نظام بیمه ای و محدودیت های قوانین کار به عنوان مهمترین موانع از دیدگاه کارشناسان امر معرفی می گردند. موانع عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا، پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار، عدم شناخت کافی برای چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، تسهیلات اعتباری و وام های با بهره زیاد و دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی، پایین بودن میزان دسترسی به نهادهای تولیدی، پایین بودن دسترسی به عوامل تولید، ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه به عنوان مهمترین موانع اقتصادی کارآفرینی روستایی در ایران شناسایی شدند. همچنین موانع رسوب نگرش های تاریخی و فرهنگی، مهاجرت جوانان روستایی به شهرها، پایین بودن میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا جهت ایجاد بسترهای کارآفرینی، پایین بودن حضور مروجان جهت آموزش در زمینه کارآفرینی، فقدان دانش

در زمینه کارآفرینی با وزن استاندارد ۰/۱۱۲ در رتبه سوم قرار گرفتند. در نهایت، از میان ۷ مانع زیرساختی شناسایی شده، وضعیت اقلیم نامناسب روستا با وزن استاندارد ۰/۱۴۵، موقعیت بد جغرافیایی روستا با وزن ۰/۱۴۴ و فقدان سیستم اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات با وزن ۰/۱۴۳ به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم این گروه از موانع قرار گرفتند. لذا موانع ذکر شده به عنوان مهمترین موانع کارآفرینی روستایی در ایران ارزیابی می-گردند.

مشترکاً با وزن استاندارد ۰/۱۲۵ در رتبه دوم و عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی و ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه مشترکاً با اوزان ۰/۱۲۲ در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند. همچنین از بین موانع فرهنگی- اجتماعی و آموزشی، مهاجرت جوانان روستایی به شهرها با وزن استاندارد ۰/۱۱۶ در رتبه اول، نبود آموزش‌های مهارت‌های کارآفرینانه و فقدان اعتماد اجتماعی با وزن مشترک ۰/۱۱۳ در رتبه دوم و پایین بودن حضور مروجان جهت آموزش

جدول ۵. رتبه‌بندی موانع

رتبه	مقدار استاندارد	مقدار قطعی	موانع	گروه
۶	۰/۰۸۲۶	۰/۷۱۶	پایین بودن سطح دانش، اطلاعات مهارت و توانایی‌های روستاییان	فردی - شخصیتی
۷	۰/۰۸۱۱	۰/۷۰۳	فقدان روحیه نوآوری	
۷	۰/۰۸۱۱	۰/۷۰۳	عدم اعتماد به نفس و خود باوری	
۷	۰/۰۸۱۱	۰/۷۰۳	کمبود نیاز به موفقیت	
۶	۰/۰۸۲۶	۰/۷۱۶	شناسایی نکردن فرصت‌ها	نهادی - سیاسی
۳	۰/۰۸۴۶	۰/۷۳۳	عدم کنترل درونی	
۵	۰/۰۸۳۸	۰/۷۲۶	عدم انتقال تجارب شخصی روستاییان در زمینه کارآفرینی	
۲	۰/۰۸۵۸	۰/۷۴۳	نبود ایده کارآفرینی	
۷	۰/۰۸۱۱	۰/۷۰۳	پایین بودن اعتماد جهت انجام کار گروهی	اقتصادی
۶	۰/۰۸۲۶	۰/۷۱۶	عدم درک و آگاهی از محیط کسب و کار و عوامل محیطی حاکم بر آن	
۴	۰/۰۸۴۳	۰/۷۳	فقدان دانش کافی در مهارت‌های مدیریتی	
۱	۰/۰۸۸۴	۰/۷۶۶	کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده	
۱	۰/۱۷۶	۰/۷۶۰	عدم همکاری با سازمان جهاد کشاورزی و سازمان‌های مربوطه	اقتصادی
۴	۰/۱۶۲	۰/۷۰۳	نبود امنیت برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	
۳	۰/۱۶۵	۰/۷۱۶	فقدان سازمان حمایت‌کننده مالی، آموزشی و کارآفرینی روستایی	
۴	۰/۱۶۲	۰/۷۰۳	بی‌ثباتی در سیاست‌های حامی بخش کشاورزی	
۲	۰/۱۶۶	۰/۷۲۰	ضعف نظام بیمه‌ای	اقتصادی
۳	۰/۱۶۵	۰/۷۱۶	محدودیت‌های قوانین کار	
۱	۰/۱۳۰	۰/۷۶۰	عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا	
۲	۰/۱۲۵	۰/۷۳۰	پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار	
۳	۰/۱۲۲	۰/۷۱۶	عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار	اقتصادی
۲	۰/۱۲۵	۰/۷۷۳	تسهیلات اعتباری و وام‌های با بهره زیاد	
۳	۰/۱۲۲	۰/۷۱۶	دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی	
۴	۰/۱۲۰	۰/۷۰۳	پایین بودن میزان دسترسی به نهاده‌های تولیدی	
۱	۰/۱۳۰	۰/۷۶۰	پایین بودن دسترسی به عوامل تولید	اقتصادی
۳	۰/۱۲۲	۰/۷۱۶	ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه	
۴	۰/۱۱۰	۰/۷۲۳	رسوب نگرش‌های تاریخی و فرهنگی	
۱	۰/۱۱۶	۰/۷۶۰	مهاجرت جوانان روستایی به شهرها	

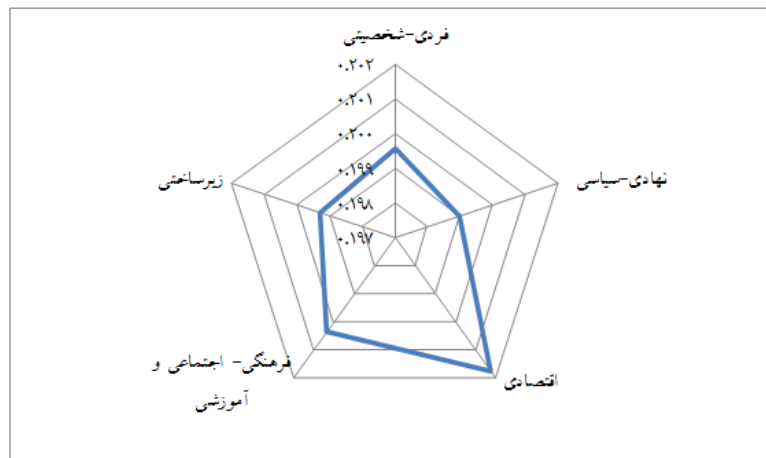
۵	۰/۱۰۹	۰/۷۱۶	پایین بودن میزان فعالیت دهیاری و شورای اسلامی روستا جهت ایجاد بسترهای کارآفرینی	فرهنگی -
۳	۰/۱۱۲	۰/۷۳۶	پایین بودن حضور مروجان جهت آموزش در زمینه کارآفرینی	اجتماعی
۵	۰/۱۰۹	۰/۷۲۰	فقدان دانش و آگاهی از شیوه های تامین مالی	و آموزشی
۶	۰/۱۰۷	۰/۷۰۳	نبود خدمات مشاوره ای مناسب	
۶	۰/۱۰۷	۰/۷۰۳	فقدان اطلاعات کافی از بازارهای داخلی	
۲	۰/۱۱۳	۰/۷۴۳	نبود آموزش های مهارت های کارآفرینانه	
۲	۰/۱۱۳	۰/۷۴۳	فقدان اعتماد اجتماعی	
۴	۰/۱۴۲	۰/۷۱۳	عدم وجود تعاونی ها و تشکل ها	
۶	۰/۱۴۰	۰/۷۰۳	ضعف در سیستم حمل و نقل	زیرساختی
۵	۰/۱۴۱	۰/۷۶۰	نبود زیرساخت های عمومی مناسب در روستا	
۶	۰/۱۴۰	۰/۷۰۳	عدم دسترسی به نهاده های تخصصی	
۳	۰/۱۴۳	۰/۷۱۶	فقدان سیستم اطلاعاتی برای دستیابی به اطلاعات	
۲	۰/۱۴۴	۰/۷۲۳	موقعیت بد جغرافیایی روستا	
۱	۰/۱۴۵	۰/۷۲۶	وضعیت اقلیم نامناسب روستا	

در نهایت با محاسبه میانگین عوامل اصلی و استانداردسازی آنها در جدول ۶، اینگونه می توان برداشت نمود که در مجموع موانع اقتصادی با وزن استاندارد ۰/۲۰۱۷ به عنوان مهمترین موانع کارآفرینی روستایی در ایران ارزیابی می گردند.

جدول ۶. رتبه بندی موانع اصلی

رتبه	مقدار استاندارد	میانگین مقادیر قطعی موانع	گروه ها
۳	۰/۱۹۹۵	۰/۷۲۱	فردی - شخصیتی
۵	۰/۱۹۹۰	۰/۷۱۹	نهادی - سیاسی
۱	۰/۲۰۱۷	۰/۷۲۹	اقتصادی
۲	۰/۲۰۰۳	۰/۷۲۴	فرهنگی - اجتماعی و آموزشی
۴	۰/۱۹۹۲	۰/۷۲۰	زیرساختی

همچنین نمودار متناظر و مربوط به میزان اهمیت هر یک از موانع اصلی مورد مطالعه در پژوهش حاضر را می توان مانند نگاره ۲ ترسیم نمود.

نگاره ۲. میزان اهمیت موانع کارآفرینی روستایی در ایران

بحث و نتیجه‌گیری

کارآفرینی روستایی به عنوان یک رویکرد اساسی و موازی با اهداف توسعه روستایی می‌تواند کمک شایانی به توسعه و پیشرفت روستاها بنماید. این مقوله، به رغم وجود زمینه‌های مناسب و متنوع، نهادینه نشده است، زیرا موانع و محدودیت‌های گوناگون، افراد کارآفرین را به نواحی خارج از سکونتگاه‌های روستایی ترغیب نموده است. از آنجایی که این رویکرد در روستاها می‌تواند موجب کاهش بیکاری، افزایش بهره‌وری افراد و منابع، افزایش درآمد، بهبود وضعیت اقتصادی و توانمندی جامعه روستایی گردد، از آن به عنوان راهبردی مناسب و مؤثر در تسریع جریان توسعه روستایی نام می‌برند. از سویی وجود معضلات فراوان در سطح جامعه روستایی موجب گردیده روند توسعه کارآفرینی روستایی به کندی حرکت کند. از این رو شناسایی این معضلات، می‌تواند در شناخت ابعاد مختلف و متعدد مرتبط با کارآفرینی روستایی و موانع اشتغال در روستاها یاری‌گر و سازنده باشد. لذا در پژوهش حاضر نیز این مقوله بررسی گردید و تلاش شد مهمترین موانع کارآفرینی روستایی در ایران از دیدگاه کارشناسان امر کارآفرینی بررسی و شناسایی گردد. در ادامه این موانع در ۵ گروه فردی-شخصیتی، نهادی-سیاسی، اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی و آموزشی و زیرساختی دسته‌بندی گردید و با رویکرد غربالگری، موانع مهم شناسایی گردید. موانع شناسایی شده با رویکرد دلفی حاکی از آن بود که بین نظرات کارشناسان مورد مطالعه پژوهش حاضر و یافته‌های سایر محققان که در قسمت پیشینه پژوهش به آنها پرداخته شد، اتفاق نظر نسبی وجود داشت.

با توجه به یافته‌های پژوهش در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که موانع اقتصادی به عنوان مهمترین موانع کارآفرینی روستایی در ایران می‌باشند. در این زمینه مطالعات ایزدی و همکاران (۱۳۹۵)، قمبرعلی و رستمی (۱۳۹۴)، علیخانی دادوکلاپی (۱۳۹۳)، قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۳)، کیاکجوری و همکاران (۱۳۹۱) با نتایج پژوهش حاضر هم‌راستا بوده است.

پیشنهادها

پیشنهادها با توجه به نتایج پژوهش به شرح زیر ارائه می‌گردد؛

- با توجه به یافته‌ها، کمبود حمایت معنوی و مادی از طرف خانواده، نبود ایده کارآفرینی و عدم کنترل درونی مهمترین موانع فردی-شخصیتی کارآفرینی روستایی ارزیابی شدند. همچنین مهاجرت جوانان روستایی به شهرها، نبود آموزش‌های مهارت‌های کارآفرینانه، فقدان اعتماد اجتماعی و پایین بودن حضور مروجان جهت آموزش در زمینه کارآفرینی مهمترین موانع فرهنگی اجتماعی و آموزشی موانع کارآفرینی در روستاهای ایران شناسایی و ارزیابی شدند.

- لذا در این زمینه‌ها پیشنهاد می‌گردد که تشکل‌های محلی در روستاها به‌ویژه شوراهای اسلامی با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و دعوت از کارآفرینان برتر به عنوان مروج کارآفرین، تمهیدات لازم را برای خانوارهای روستایی، بکار گیرند. در این راستا لازم است این گروه‌های خاص، از لحاظ فردی و شخصیتی آمادگی لازم را در جامعه ایجاد کنند و موجبات رفع این موانع را فراهم سازند. همچنین در زمینه رفع موانع فرهنگی اجتماعی و آموزشی با توجه به نتایج، پیشنهاد می‌گردد، بانیان امر توسعه روستایی از جمله وزارت کشور و معاونت توسعه روستایی ریاست جمهوری به کمک وزارت آموزش و پرورش بستر لازم برای آموزش مهارت‌های کارآفرینانه توسط مروجان در مدارس روستایی را عملی سازند تا موجبات جلوگیری از مهاجرت جوانان روستایی به شهرها و افزایش اعتماد اجتماعی را فراهم سازند.

- عدم همکاری با سازمان جهاد کشاورزی و سازمان‌های مربوطه، ضعف نظام بیمه‌ای، فقدان سازمان حمایت-کننده مالی، آموزشی و کارآفرینی روستایی و محدودیت‌های قوانین کار مهم‌ترین موانع نهایی-سیاسی کارآفرینی روستایی در ایران ارزیابی شدند. در این زمینه پیشنهاد می‌گردد که گروه‌هایی به منظور شناسایی افراد خلاق در روستاها در ساختار سازمان-های حمایتی مانند سازمان‌ها و ادارات در مجموعه‌ی جهاد کشاورزی تشکیل شده تا بتوانند به بحث

۵. پترین، ت. (۱۳۸۱). کارآفرینی به منزله یک نیروی اقتصادی در توسعه روستایی. ترجمه: حمیدرضا زرنگار. انتشارات جهاد.
۶. حبیبی، آ.، ایزدیار، ص.، و سرافرازی، ا. (۱۳۹۳). تصمیم‌گیری چندمعیاره فازی، رشت، کتیبه گیل.
۷. حیدری‌ساربان، و. ۱۳۹۱. اولویت‌بندی موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی (با روش AHP). *مطالعات زنان*، جلد ۱۰، شماره ۲، صفحات ۱۷۷-۱۵۹.
۸. رحیمی، ح.، و سربلند، خ. (۱۳۹۲). بررسی تاثیر سبک رهبری بر میزان کارآفرینی کارکنان در سازمان‌های دولتی (مطالعه: در ادارات دولتی استان کردستان. کنفرانس بین المللی مدیریت، چالشها و راهکارها، ۵ دی، شیراز.
۹. زالی، م. و رضوی، م. (۱۳۸۷). *موانع توسعه کارآفرینی در ایران*. انتشارات دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران.
۱۰. شریفی، ا.، و عادل، م. (۱۳۸۹). تحلیل عاملی موانع موجود در زمینه کارآفرینی زنان کشاورز از دیدگاه زنان نمونه کشاورز منطقه جیرفت و کهنوج. *مطالعات زنان*، جلد ۵، شماره ۱، صفحات ۱۲۵-۱۱۲.
۱۱. علیخانی‌دادوکلائی، م. (۱۳۹۳). چالش‌های پیش‌رو زنان در کارآفرینی کشاورزی. *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*. جلد ۱، شماره ۴، صفحات ۳۲-۱۹.
۱۲. قادرمرزی، ح.، جمشیدی، ع.، جمینی، د.، و نظری‌سرمازده، ح. (۱۳۹۴). شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان شلیل شهرستان اردل). *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، جلد ۵، شماره ۱۷، صفحات ۱۱۸-۱۰۳.
۱۳. قدیری‌معصوم، م.، چراغی، م.، کاظمی، ن.، و زارع، ز. (۱۳۹۳). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی مورد: دهستان غنی بیگلو، شهرستان زنجان. *اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، جلد ۳، شماره ۱، صفحات ۱۷-۳.
۱۴. قمبرعلی، ر.، و رستمی، ف. (۱۳۹۴). شناسایی مشکلات زنان کارآفرین استان کرمانشاه. *نشریه*

توانمندسازی روستاییان با هدف رفع چهار مانع ذکر شده در مقوله کارآفرینی جامه‌ی عمل بپوشانند.

عدم امکان تغییر شغل در محیط روستا، پایین بودن دسترسی به عوامل تولید، پایین بودن آشنایی با نیازهای جدید بازار کار، تسهیلات اعتباری و وام‌های با بهره زیاد، عدم شناخت کافی چگونگی ورود به بازار و توسعه حضور در بازار، دشواری کسب سرمایه اولیه و تأمین نقدینگی و ضعف امکانات برای عرضه و فروش محصولات بدون واسطه مهمترین موانع اقتصادی کارآفرینی روستایی در ایران ارزیابی شدند. لذا در این زمینه پیشنهاد می‌گردد که دستگاه‌های اجرایی ذیربط با ارائه بسته‌های حمایتی و تسهیلات اعتباری با بهره پایین و همچنین ارائه بسته‌های مشاوره‌ای با محوریت عرضه و بازار در قالب آموزش در صدد رفع این موانع برآیند.

منابع و مأخذ

۱. احسانی‌فر، ت.، رستمی، ف.، نادری، ن.، و رضایی، ب. (۱۳۹۵). موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی. *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*، جلد ۳، شماره ۲، صفحات ۱۵-۱.
۲. انصاری، م.، و نبی‌پورحقیقی، م. (۱۳۸۹). موانع توسعه کارآفرینی زنان کارآفرین. *خردنامه همشهری*، شماره ۳۹.
۳. ایزدی، ب.ا.، رضائی‌مقدم، ک.، و اسداله‌پور، ع. (۱۳۹۵). سازه‌های مؤثر و موانع تحقق توسعه کارآفرینی در مشاغل خانگی بخش کشاورزی در مناطق روستایی شیراز. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، جلد ۱۲، شماره ۱، صفحات ۵۱-۳۹.
۴. باقری، م.، و نمازیان، م. (۱۳۹۱). موانع کارآفرینی در ایران، نقش بومی سازی و راهکارها. کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، ۲۳ آبان، بابلسر.

۲۲. طبیب‌زاده، م.، و لشگرآرا، ف. (۱۳۹۲). شناسایی الزامات توسعه مهارت‌های کارآفرینی زنان روستایی استان قم. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۶، شماره ۴، صفحات ۷۲-۶۱.
۲۳. بیژنی، م.، فلاح‌حقیقی، ن.، کرمی، غ.، عسگری‌قدس، م.، و زند، م. (۱۳۹۴). واکاوی ویژگی‌های روانشناختی کارآفرینان و عوامل پیش‌برنده و بازدارنده کارآفرینی در دانشکده‌های کشاورزی (مورد مطالعه: واحدهای منطقه ۵ دانشگاه آزاد اسلامی). پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۸، شماره ۲۹، صفحات ۹۴-۷۹.
24. Heilig, J. (2009). European rural development, Luxemburg: International Institute for Applied System Analysis, Australia.
25. Robert, J., & Sternberg, B. (2004). Successful intelligence as a basis for entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 19: 189-201.
26. Wennekers, A. R. M., & Thurik, A. R. (1999). Linking entrepreneurship and economic growth. *Small Business Economics*, 13(1): 27-55.
27. Williams, C. (2007). Socio-spatial variations in the nature of entrepreneurship. *Journal of Enterprising Communities, People and Places in the Global Economy*, 11: 28-32.
28. Das, D. C. (2014). Prospects and challenges of rural entrepreneurship development in NER-A study. *International Journal of Humanities & Social Science Studies*, 1(3): 178-182.
29. Saxena, S. (2012). Problems faced by rural entrepreneurs and remedies to solve it. *IOSR Journal of Business and Management*, 3(1): 23-9.
30. Deller, S., Kures, M., & Conroy, T. (2019). Rural entrepreneurship and migration. *Journal of Rural Studies*, 66: 30-42.
31. Gregory, R. (2019). Financial openness and entrepreneurship. *Research in international business and finance*, 48: 48-58.
- کارآفرینی در کشاورزی. جلد ۲، شماره ۱، صفحات ۱-۱۷.
۱۵. کیاکجوری، ک.، رودگرنژاد، ف.، و پورعیسی-چافجیری، م. (۱۳۹۱). آرایه مدل مفهومی از موانع مؤثر بر توسعه کارآفرینی روستایی. همایش ملی توسعه روستایی. جهاد دانشگاهی واحد استان گیلان. ۱ شهریور، گیلان.
۱۶. کریمی، س. (۱۳۹۳). کارآفرینی روستایی: چالش‌ها و فرصت‌ها. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، جلد ۱، شماره ۳، صفحات ۱۱۹-۱۰۱.
۱۷. مؤمنی‌هلالی، ه.، و مؤذن، ز. (۱۳۹۴). مروری بر موانع توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، جلد ۲، شماره ۱، صفحات ۱۲۴-۱۱۱.
۱۸. میرغفوری، س.ح.، صیادی‌تورانلو، ح.، و طاهری‌دمنه، م. (۱۳۸۸). تبیین و تحلیل موانع مؤثر بر کارآفرینی زنان (مطالعه موردی: استان یزد). پژوهش‌نامه مدیریت تحول، جلد ۱، شماره ۲، صفحات ۶۴-۴۷.
۱۹. نجفی، ب.، و صفا، ل. (۱۳۹۳). بررسی کسب و کارهای خانگی کارآفرینان و موانع و چالش‌های توسعه آن‌ها در مناطق روستایی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، جلد ۱، شماره ۲، صفحات ۷۳-۶۱.
۲۰. یاسوری، م.، باسطقرشی، م.، و وطن‌خواه، ژ. (۱۳۹۴). تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی دهستان گوراب پس فومن. پژوهش‌های روستایی، جلد ۶، شماره ۲، صفحات ۳۴۲-۳۲۳.
۲۱. تقدیسی، ا.، جمشیدی، ع.، و نجفی، م. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان اصفهان. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۹، شماره ۲، صفحات ۷۲-۶۱.